

RJ  
C. SĂTEANU

# CARAGIALE IN ANECDOTĂ

LA A 25-a ANIVERSARE  
A MORȚII SALE



30466

ITURA „A DE VERUL”, S. A.



1954

*R*

C. SĂTEANU

# CARAGIALE IN ANECDOTĂ

LA A 25-a ANIVERSARE  
A MORȚII SALE

*mf*

*260-928  
rump.*

*φ 46983*

785

EDITURA „A DE VERUL” S. A.

D

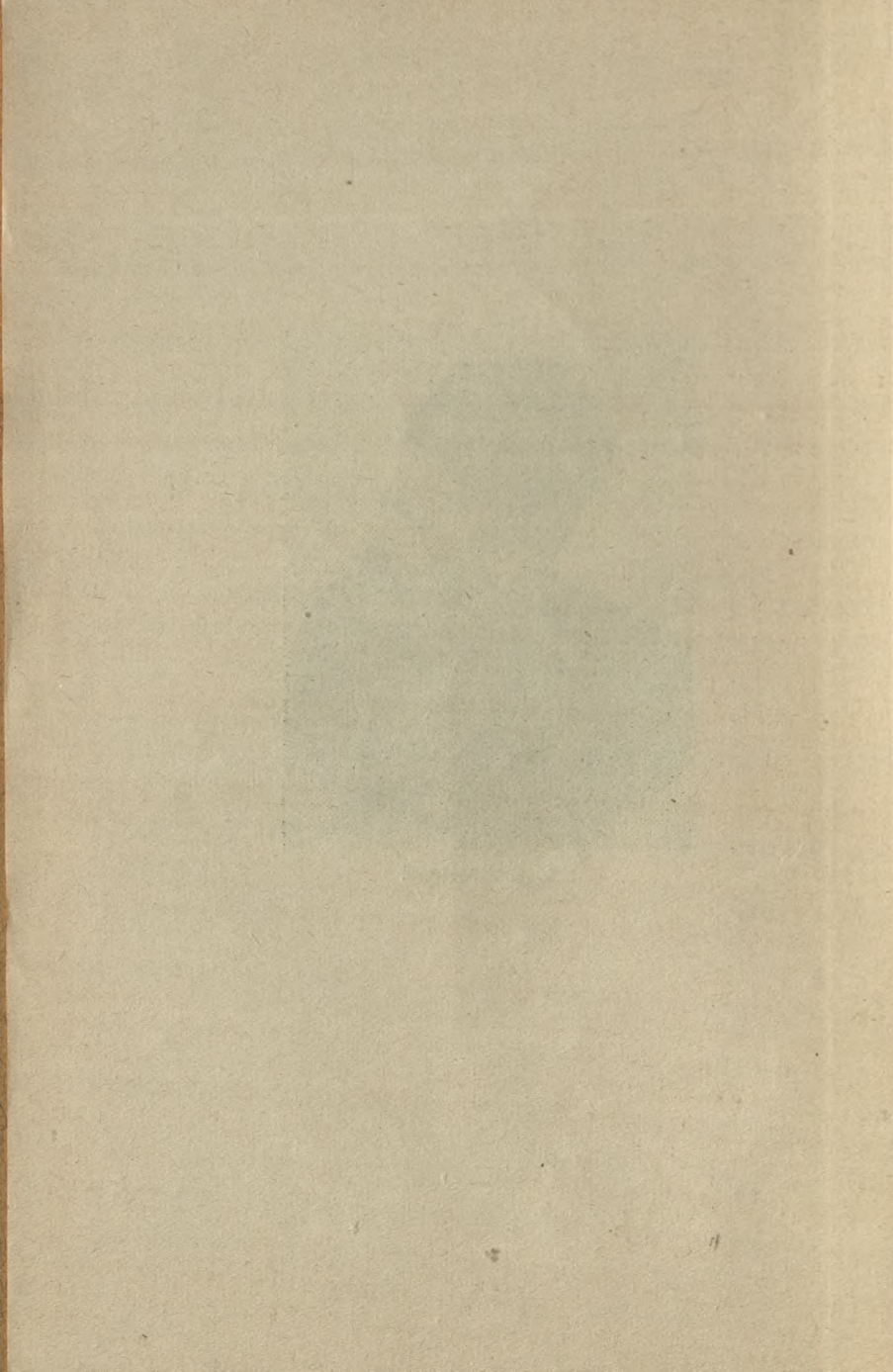
THE  
MAGAZINE

FOR THE  
MOUNTAIN

1870  
1871  
1872



I. L. CARAGIALE



Născut la 29 Ianuarie 1853, în Mărgineni (Jud. Prahova) a făcut intrarea sa în „Junimea“, cu ocaziunea aniversării din 1878, când a și citit „O noapte furtunoasă“, în mijlocul râsurilor generale ale societății. Autor și de aforisme. June pesimist, sceptic și cinic. Mort la Berlin, 9 Iunie 1912.

*I. NEGRUZZI*

(„Dicționarul Junimii“)

THE UNIVERSITY OF CHICAGO  
LIBRARY  
540 EAST 57TH STREET  
CHICAGO, ILL. 60637  
TEL. 773-936-3700  
WWW.CHICAGO.EDU



Ce l-a atras pe *Caragiale* în societatea „Junimii“ ieșene, a fost desigur în primul rând ecoul străbătut în toată țara, că această societate este eminentamente literară, că membrii ei sunt într'adevăr personalități de largă civilizație și că ceea ce a caracterizat „Junimea“ până la venirea sa, au fost discuțiile academice, libertatea și respectul tuturor opiniunilor ca și atmosfera spirituală care s'a menținut atâta vreme.

Ca și *Eminescu*, *Caragiale* s'a apropiat mai întâi de *I. Negruzzi*, cu care în colaborare a scris opereta națională „Hatmanul Baltag“, cu libretul muzicianului *Eduard Caudella*.<sup>1)</sup>

Deși în „Junimea“ erau mai toți corifeii literari, *Caragiale* a fost atras îndeosebi de *Eminescu*, în amintirea căruia a scris impresionanta sa „In Nirvana“; la izbucnirea catastrofei nenorociri a genialului poet, aflând dureroasa veste, l'au podidit lacrimile,

în casa lui *Maiorescu*, precum notează însuși marele critic în „Insemnările“ sale tipărite postum.<sup>2)</sup>

Cu toate că *Maiorescu* a fost acela care a precizat valoarea comediilor sale în „Critice“, *Caragiale*, pe vremea „Junimii“, se simția mult mai atașat de *P. P. Carp*, — desigur pentru că acesta cultiva cu predilecție zeflemelele și cuvintele de spirit și poate și pentru faptul că vedea într'însul și pe omul politic superior.

În „Junimea“ *Caragiale* — și lucrul este foarte interesant de amintit — era mai aproape de *Eminescu*, de *Panu*, de *Missir*, decât de *Ion Creangă*, despre care n'a scris și n'a pomenit niciodată nimic. Faptul acesta este chiar foarte curios, când știm mai ales că *I. L. Caragiale* era un mare meșter șlefuitor al cuvântului și al stilului, cum a fost și *Creangă*, deși marele țăran din Humulești scria mult mai ușor și mai puțin chinuit decât *Caragiale*.

\* \* \*

Între prietenii pe care și i-a apropiat în „Junimea“ din Iași, a fost și profesorul universitar *Petre Missir*. De dragul acestuia, se abătea adesea *Caragiale* la Iași, căutându-l

spre a sta în tovărășia lui. Sunt cunoscute rimele glumețe, ce i le-a adresat lui *Missir*:

*Missiraș,  
Sunt la Iași.  
Sau Ia Ieși.  
Dacă ieși  
Dela slujbă,  
Vin la Cujbă.  
Al matale,  
Caragiale.*

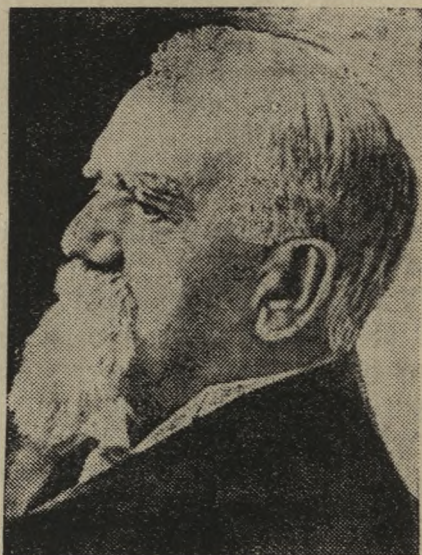
O scurtă paranteză, pentru a mai vorbi relativ la *Missir*.

Deși *P. Missir* a fost cunoscut mai mult ca adept al lui *P. P. Carp*, deci ca junimist politic, el a intrat în „Junimea“ atras de *Maiorescu*, a cărui înaltă autoritate culturală, a apărat-o prin scrieri literare, polemizând din acest punct de vedere cu critica lui *Gherea*.

Cu alte cuvinte, din punct de vedere cultural, *P. Missir*, care a redactat la Iași ziarul politico-junimist „Era Nouă“, susținând politica lui *P. P. Carp*, — el, *P. Missir*, a pledat cu mult succes și pentru „Direcția nouă“ a lui *Maiorescu*.

În al doilea volum din publicația sa „Literatură și Știință“ (1894), *Gherea* în articolul său intitulat „Polemice“, răspunzând lui *P. Missir*, recunoaște seriozitatea cu care

a susținut teoriile critice și estetice ale lui *Maiorescu*, obiectându-i din punctul său de vedere, argumentele artei sociale, pe care o opunea artei pentru artă.



TITU MAIORESCU

Această discuțiune literară, între teoreticianul artei tendențioase, și *P. Missir*, se încadrează în mult discutata polemică ce a urmat la acea epocă, în jurul celor două chestiuni: arta pentru artă și arta tendențioasă.

*Petre Missir*, a intrat în polemică cu *Ghe-*

rea, în jurul căruia se adunaseră atunci unii dintre scriitorii cei mai talentați ai „Convorbirilor Literare“, afirmând că în cele din urmă, *Gherea* nu va rămânea decât numai cu scriitorii social democrați.

\* \* \*

„Junimea“ a avut desigur o puternică înrâurire asupra lui *Caragiale* — în anii tineri. Deaccia, se găsesc în opera sa din tinerețe, câteva reminiscente junimiste, ba am putea spune, că se găsesc chiar câteva elemente junimiste.

Scepticismul lui *Caragiale*: „Nirvana“ § se datorește desigur influenței discuțiunilor budhiste ce s’au făcut în „Junimea“ — mai ales de către *V. Pogor*, care sufletește și spiritualmente, susținea această filozofie. Acest scepticism, i-l atribue și *I. Negruzzi* în catalogul său junimist. în care l-a trecut pe *Caragiale* „June sceptic“.

Depe urma ironiilor lui *P. Missir* și a deselor conversațiuni avute cu el, *Caragiale* a utilizat în celebra sa „Scrisoare pierdută“, cunoscuta frază a lui *Farfuride*: „La 12 trecute fix, am, n’am treabă, merg la tribunal“! Această frază ar fi una din glumele lui *Petre Missir*.

Participând la discuțiunea unor probleme

sociale debătute în „Junimea“, cu privire la starea economică și la ridicarea nivelului comercial, *Caragiale*, s'a ales cu următoarea reminiscență, pe care a trecut-o în seama lui Cașavencu „Vrem și noi faliiții noștrii!“; tot așa precum depe urma unor comentarii pe care junimiștii politici le-au făcut în jurul unor alegeri, *Caragiale* a zeflemisit în „Scrisoarea pierdută“ în chip admirabil, moravurile electorale depe vremea colegiilor cenzitare.

Expresia caracteristică de „belfer“ cu care au fost porecliți unii membrii ai profesurii ieșene, este deasemenea o reminiscență junimistă, care se întâlnește în opera lui *I. L. Caragiale*.

Se știe că în „Scrisoarea pierdută“ este o scenă în care cetățeanul turmentat vorbește de societatea „ciclopedică, cooperativă“. Aceste expresii figurează și pe una din invitațiile trimise de *Iacob Negruzzi* la un banchet aniversar<sup>3)</sup> al societății, cuvinte aidoma utilizate și de *Caragiale* pentru eroul său din amintita comedie.

Insfârșit, amintim pe *Caracudi* — unul dintre eroii zugrăviți de *Caragiale* în schițele sale, nume care amintește direct, faimoasa „caracudă“ din „Junimea“.

Aceste, — și poate vor mai fi și altele —

sunt reminiscențele junimiste din opera lui *Caragiale*.

\* \* \*

Se știe că *I. L. Caragiale* era mai satisfăcut de reprezentarea comediilor sale la Iași, decât în altă parte. „Scrisoarea pierdută“ a avut în teatrul ieșan interpreți care i-au făcut celebritatea. Mulți își vor aminti de actorul din școala lui *Matei Millo-Mihai Arceleanu*, care a creiat inimitabil pe *Zaharia Trahanache*; pe *Dim. Constantinescu*, care a creiat rolul prefectului *Tipatescu*; pe *C. Ionescu*, creatorul lui *Cașavencu*; *Dimitrie Pruteanu*, care a creiat rolul ipistatului *Ghiță Pristanda*; *C. Mămuleanu*,<sup>4)</sup> creatorul lui *Agamiță Dandanache*; *Mihai Popovici* și ulterior *Mircea Pella*, creatorii lui *Farfuride*; *Verona Cuzinschi*, creatoarea rolului femein *Cucoana Zoița*, etc. etc.

Această echipă artistică a întruchipat atât de viu tipurile lui *Caragiale*, încât autorul nu numai că era satisfăcut de modul cum i se juca piesa la Iași, dar mulți dintre ieșeni căutau să identifice pe eroii lui *Caragiale*, cu anumite figuri din societatea ieșană.

Faptul acesta însă, nu s'a petrecut numai la Iași, ci și la București sau în alte orașe din țară, unde i s'a reprezentat comedia.

Astfel, pe când *Caragiale* funcționa ca profesor la Piatra Neamț, unde o echipă bună de artiști a reprezentat această comedie, publicul a identificat pe unii eroi din „O scrisoare pierdută“, cu anumite persoane din oraș. Mai mult decât atât, un cronicar din Piatra Neamț, *D. Hoge*, care a scris între altele și câteva frumoase evocări în amintirea lui *G. Panu* și a cabanei sale de pe Durău — relatează următoarele:

„Amintesc apoi că după câțiva ani când au apărut pe scena Teatrului Național nemuritorile sale capo-d'opere, „Noaptea furtunoasă“ și „Scrisoarea pierdută“, mulți au crezut că această din urmă piesă, a fost inspirată de moravurile și viața politică a orașului nostru, din care și-ar fi ales tipurile și personagiile nepieritoare rivalizând doar, cu acele din epoca și teatrul lui *Molière*. Dar acea părere, s'a dovedit neîntemeiată. În această chestie, atât eu, cât și mulți prieteni, am avut dese ori ocazie a discuta și întrebându-l a ne lămuri, *Caragiale* ne-a spus întotdeauna: „Se poate foarte bine ca „O scrisoare pierdută“, să fie icoana fidelă a moravurilor politice din Piatra Neamț, ca și a oricărui alt oraș de provincie; dar că nu s'a inspirat și mai ales n'a vizat anumite personaje de aici; căci, adăuga el, în materie de artă, plămuirea personajilor, este o creațiune datorită exclusiv imaginațiunii personalității și talentului autorului, care le poate găsi în orice mediu, studiat adânc; destul numai, ca ele să aibă viață și să reprezinte realitatea“<sup>5)</sup>



S'a afirmat cândva de unii critici, că odată cu dispariția colegiilor cenzitare, dispărând și vechile moravuri electorale, va dispărea implicit și actualitatea comediei lui *Caragiale*, care în acest caz, va deveni un autor demodat.

Din nefericire, moravurile biciuite de el, încă n'au dispărut și *Caragiale* nu e demodat, după cum nu e demodat în teatru, nici *Molière*, iar faptul că și la Iași și la București și la Piatra Neamț și în orișicare parte a țării, publicul a crezut că autorul „Scrișorii pierdute“ a vizat anumite tipuri reale din societate, arată măsura în care *Caragiale*, a izbutit să insuflă putere de viață, tragicomicilor săi eroi.

## OPUL ȘI DOPUL

Celebru pe întreaga țară cu succesele pe care le-a obținut cu comediile sale, fiind trecut prin toată ierarhia tehnică a teatrului, căci a fost rând pe rând, cum spunea într'un răvaș adresat marelui actor craiovean *Ion Anestin*, „sufleor, director de teatru și fabricant de roluri“, *Caragiale* primi într'un rând vizita unui tânăr autor dramatic care venise la dânsul, instanță superioară în ma-

terie, să-i cetească o tragedie... numai în cinci acte și toată în versuri.

Cum tânărul autor se află în bune raporturi amicale cu *Caragiale*, el aduse cu dânsul și câteva sticle înfundate cu vin bun, spre a-l antrena în timpul lecturii. La fiecare act el deschidea câte o sticlă cinstindu-l pe *Caragiale*, care se delecta nu cu versurile tragediei, ci cu veritabilul nectar.

Când poetul-tragedian, sufocat de lectura propriilor sale tirade, era gata s'o i-a razna cu actul al cincilea, *Caragiale* îl opri:

— Măi, interesant vin mai ai?

— Mai am o singură sticlă!

— Ad'o încoace! Scoate dopul și lasă dracului opul, că-mi strici toată dispoziția!

Anecdota, absolut autentică, nu spune care a fost soarta tragediei.

## DOUĂ ȘARADE

Foarte migălos, precaut de atent și uneori prea îngrijorat, când era vorba de punctuații în scrisul său, *Caragiale* a telegrafiat dela Berlin la Iași ziarului „Opinia“ indicând într'o lungă telegramă unde să i se pună anumite virgule.

În această privință este demnă de reținut o scrisoare pe care *Caragiale* a trimis-o lui *Iacob Negruzzi* — tot în materie de vir-

gule. In această scrisoare el pune următoarele șarade:

— Care este culmea greșelei de punctuație?

Și a răspuns tot el:

— Să treci o gărlă pe virgule în loc s'o treci pe *punte*...

Și fiindcă e vorba de șaradele lui *Caragiale*, încă una, tot de-a lui:

— Ce deosebire este între *d-rul Kremnitz* <sup>1)</sup> și o sofa?

Cum nimenea nu știa s'o deslege, *Caragiale* răspunse:

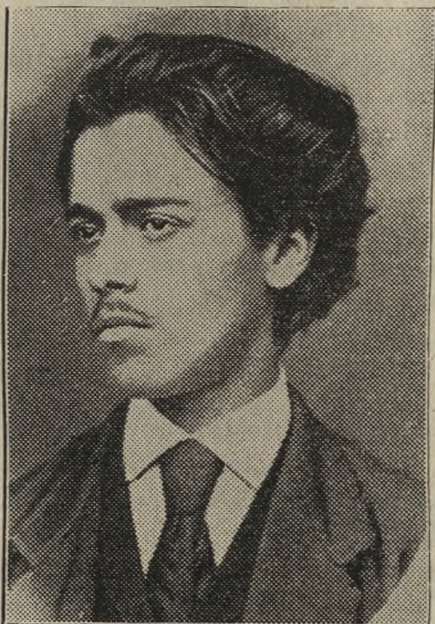
— Nici una, sofaua este un *pat olog*, și *d-rul* deasemenea.

## PROFESOR

Fostul sufleur, fostul funcționar al R. M. S.-ului, fostul director al Teatrului Național, fostul agent de asigurare al societății „Naționala“, fostul berar din Piața Teatrului (București) și fostul președinte de onoare al chelnerilor, *Caragiale*, între alte multe profesii, a exercitat și pe aceia de profesor de Istorie al liceului „Sf. Gheorghe“ din București.

Făcând într'o zi o lecție de Istorie și prezentând școlărilor săi pe Mihai Viteazul, *Caragiale* observă că unul dintre elevi se uita mereu pe fereastră, dus cu gândul aiurea și fără nici o atenție pentru explicația sa.

— Bine măi băiete, îi zise *Caragiale*, eu vorbesc de aproape un ceas și ție nici nu-ți pasă! Spune, încotro te uiți și la ce te gândești?



I. L. CARAGIALE, TÂNĂR

— Ascultam merloiul din pom! răspunse elevul sincer, dar destul de emoționat.

*Caragiale* tăcu o clipă, fixă pe băiet și își continuă apoi cursul de istorie. Elevul însă nu-și lua ochii dela fereastră. Explicând

mereu și observând că elevul continuă a a privi pe fereastră cu încordată atențiune, *Caragiale* își întrerupse explicația și apropiindu-se de elev îi zise:

— Măi băiete, știi una: haidem în grădină cu toții să ascultăm merloiul din pom, ș'om vorbi despre Mihai Viteazul lecția viitoare.

Ceiace și făcu cu întreaga clasă — și ceiace amintește minunata pedagogie a lui *Ion Creangă*.

## CARAGIALE ȘI TELEOR

Pe când dirija a doua serie din vestitul său „*Moftul Român*“, *Caragiale* avea între colabori și pe scriitorul *Dumitru Teleor* cunoscut în cercurile literare sub numele de „*Țața*“.

Intr'un rând, întâmplându-se amândoi la un păhărel de vin și fiind amândoi lefteri de tot, *Caragiale* care era prea vorbăreț față de prea tăcutul *Teleor*, ceru băiatului din prăvălie în ton răspicat:

*Ia mai adă un ulcior,  
Că plătește... Teleor!*

Cum nici *Teleor* nu prea avea putere de plată, a dat și el o replică destul de gravă!

*Teleor n'are parale  
Dar plătește Caragiale!*

Istoria nu spune cine a plătit și mai cu seamă cât s'a plătit!

## CARP ȘI CARAGIALE

După ultima sa piesă, comedia „O soacră“, *Caragiale* n'a mai scris nimic pentru teatru — afară de schițele teatrale din volumul „Momente“ pe care *Ionel Teodoreanu*, pe când funcționa ca director al Teatrului Național din Iași, — le-a reprezentat în coloritul necesar și cu interpretarea celor mai buni artiști ieșeni.

Cum toți admiratorii lui *Caragiale* așteptau ca el să mai dea ceva pentru teatru, — într'o zi *P. P. Carp* care aprecia foarte mult pe maestrul satirii române, îl apostrofă, mai în șagă, mai în serios:

— Bine măi Iancule, rău te-ai mai lenevit, nu mai scrii nimic...

— Ba scriu, Coane Petrache!

— Nu vorbesc de *mofturile* tale, ci vreo piesă bună, că n'ai mai scris de ani de zile.

*Caragiale* dădu șefului junimiștilor politici următoarea replică sarcastică:

— Știi una, coane Petrache? Stai D-ta doi, trei ani la guvern și voi scrie și eu atunci în tihnă o piesă în două-trei acte.

Ironia lui *Caragiale* era destul de tăioasă

știut fiind că *Petre Carp* nu guverna prea mult...

Intre *Caragiale* și *Delavrancea* a existat o trainică prietenie cum rar se întâmplă la două talente mari, care dacă glumeau reciproc pe socoteala lor, nu se invidiau și nu se urau.

Cciace nu i-a împiedicat însă ca să se certe deabinelea de câte ori se încăierau în... discuții, chit că a doua zi să se caute iar unul pe altul.

*Caragiale* mai cu seamă avea obiceiul să-și tachineze prietenul. Așa într'un rând *Caragiale*, care nu mai dăruise nimic scenei românești, văzând că *Delavrancea* scrie piese clasice, îmbogățind repertoriul teatrului românesc, îi zise cu ironie:

— Bine, măi Barbule ce ești tu: autor dramatic sau astrolog? Ce fel de piese teatrale or fi fiind *Luceafărul*, *Apus de Soare*, *Viforul*? Asta-i curată astrologie!<sup>8)</sup>

La care *Delavrancea* n'a mai răspuns nimic și firește că nici nu s'a supărat știind bine că marele său prieten apreciază în fond valoarea trilogiei sale dramatice.

## DEPUTĂȚIA LUI CARAGIALE

Se știe că toată viața *Caragiale* a stat retras din viața politică, deși în tinerețe a

lucrat ca și *Eminescu* la conservator-junimistul cotidian al lui *Maiorescu* și *Lascar Catargiu*, „*Timpul*“.

*Caragiale*, care a ironizat politica și moravurile ei, — n'o putea iubi; ea nu-l putea atrage și nu l-a atras decât ca un motiv pentru creațiunile sale literare.

Totuși *Caragiale* s'a înregimentat cândva într'un partid politic. L'a captivat (adevărată captivitate), *Take Ionescu*, când a înființat partidul conservator-democrat. Conservator din fire era *Caragiale*, democrat convins așisderea, căci extrema lui sociabilitate și comunicativitate au rămas legendare, așa că nu i-a fost greu lui *Take Ionescu*, pe care maestrul îl adora într'adevăr, — să-l aducă în noul său partid. Ba și mai mult, să-l facă pe *Caragiale* să ia cuvântul la întrunirile publice organizate în țară, la care *Take Ionescu* își anunța programul partidului.

Numele lui *Caragiale* tipărit pe afișele care chemau pe cetățeni la aceste întruniri, era într'adevăr un număr de mare atracție. La Iași și la București, unde a cuvântat, cu darul său minunat de a rosti cuvintele, sălile gemeau de lume. Pentru întâia oară adorabilul și deliciosul „causeur“, apărea în mijlocul mulțimii, ca orator.

Dar valvârtejul politic a decepționat re-



pede pe marele literat. După turneul politic ce l-a făcut prin țară, strâmtorat fiind la acea vreme, *Caragiale* a cerut șefului să-i fixeze candidatura, că doară se va alege deputat.

Evident, *Take Ionescu* nu l-a refuzat. Dar aducând chestiunea în comitetul partidului, onorabilul comitet a respins propunerea pe motiv că „*Caragiale*“ nu inspiră încredere“— încredere politică, bine înțeles, fiindcă, obiecta comitetul, *Caragiale* nu era destul de serios!...

I-a fost probabil teamă onoratului comitet — de multă vreme defunct! — ca pretendentul la deputație să nu-l eternizeze în vreo operă satirică!...

## MELOMAN

În anii pe care i-a petrecut în Willmersdorful Berlinului, fugind din țară dar purtându-i dorul, *Caragiale* n'avea mai mare plăcere și zi mai bucurăoasă decât atunci când îl vizitau compatrioții prieteni sau cunoscuți, în trecere prin capitala Germaniei.

Intr'un rând, *Caragiale* primi vizita defunctului istoric *Vasile Pârvan* care era însoțit de *Simionescu Râmniceanu* și *Traian Bratu*, acesta din urmă actual rector al Universității ieșene. Revederea fu cu atât mai cor-

diată cu cât vizita era cu totul neașteptată. Firește, tustrei au fost reținuți la masă și întreținuți de admirabila vervă a lui Caragiale.

Și pentruca plăcerea să fie desăvârșită, spre seară *Caragiale* își invită prietenii la un concert.

În locul savuroaselor conversații cu care-i animase autorul „Scrisorii pierdute“, cei trei vizitatori savurau două ore de muzică divină: *Beethoven*. În tot timpul concertului, *Caragiale* era absorbit, transportat — și nu-și mai dădea seama că stă alături de amicii săi.

Abia la plecare, el își reveni în fire și adresându-se tovarășilor săi. zise cu ton îndurerat:

— Măi, eu am fost un om fără noroc! Până și cariera în viață mi-am gresit-o, făcându-mă... scriitor!

Și când își văzu prietenii că fac ochii mari și-l privesc nedumeriți:

— Da, căci eu sunt o fire foarte sensibilă la muzică... Trebuia să mă fac muzician <sup>o</sup>).

\* \* \*

Intr'adevăr....

Meloman rafinat, *Caragiale* avea mari dispozițiuni și aptitudini pentru muzică. Au-

zul său era de o rară fineță. Poate deaceia îl supăra rostirea lipsită de vocalitate și punctuație și desigur așa se explică muzicalitatea causeriilor sale, deoarece atunci când se antrena în conversații, nu mai ascultai simple replici, ci adevărate expuneri, cu atât mai sugestive, cu cât erau pe lângă improvizate, extrem de armonioase.

Dar, revenind la sensibilitatea muzicală a lui *Caragiale*, isvorul de bunătate a sufletului său, se știe că el știa să fredoneze matematic, exact, pasaj cu pasaj, frază cu frază, simfoniile lui *Beethoven* sau alte opere ale marilor muzicieni. Asta nu-l împiedica însă să nu savureze și muzica națiunii sale, cântecele populare ale țărânimii,

Intr'un rând, cum narează și *Ana Conta-Kernbach*, în impresiile ei — *Caragiale* a exclamat:

— „Ce n'ăș da să știi și eu a cânta barem din trișcă“!

— „Și ce ai fi compus“? îl întreabă defuncta scriitoare.

— „Mare lucru, poate nu; ași fi umplut însă lumea cu marșuri, da știi, marșuri să scoale universul, să-l ridice în sus!“<sup>10</sup>).

\* \* \*

In casa sa din București, dimineața la

cafea: *Caragiale* e supărat că cornurile aduse de slujnică, nu sunt destul de proaspete. Fără să-și manifesteze nemulțumirea, își ia pălăria și plecând, zise celor din casă:

— Mă duc să aduc eu niște cornuri bune!

Toți așteaptă cu cafeaua. Dar trece o oră, două, trei, *Caragiale* nu se mai întoarce. Cei din casă, îngrijorați, se gândeau la vreo încurcătură cu unul sau mai mulți prieteni, sau, ferit-a Sfântul, la vreun accident!

Spre seară lucrurile se lămuresc prin următoarea telegramă expedită a lor săi, din gară:

„Sunt în Leipzig pentru două zile. Veniți și voi cu cel dintâi tren, diseară este concert sifonic“.

Și *Ana Conta-Kernbach* care notează întâmplarea de necrezut adaogă:

„Cât ai bate din palme, bagajele sunt gata, — trebuie luat cel dintâi tren! — și toată lumea pleacă spre concertul simfonic dela Leipzig“.

## SENTIMENTALISMUL LUI CARAGIALE

Ca și *Eminescu* și *Creangă*, *Caragiale* se menține în actualitate. *Eminescu* radiază mereu cugetarea și simțirea, *Creangă* graiul neaoș românesc și *Caragiale* specificul și

particularitățile poporului (în special amic al burghezimii dela orașe).

*Caragiale* este apreciat și iubit pentru satira sa ascuțită și fără egal în literatura națională, ca și pentru verva lui inepuizabilă; dar puțini au observat în viața și opera lui că este un sensibil temperamental. I se cunosc glumele și ironiile. Dar cei mai apropiați de dânsul, în strictă intimitate, au fost impresionați adesea de marea lui sensibilitate. Deacea îl vom prezenta pe *Caragiale*, aci, în propriile sale anecdote, de nuanțe ironice sau duioase.

Prin anul 1890, Bucureștiul era bântuit de epidemia holerei. De felul său *Caragiale* din acest punct de vedere era un fricos. Se temea și el să nu cadă victimă acestui înfiorătorul flagel. Iar *Costache Bacalbașa*, istorisește în reminiscențele sale consacrate marelui satiric, că într'o seară din vara aceluia an, trecând prin dreptul hotelului Union împreună cu *Caragiale*, a văzut pela miezul nopții scoțându-se din hotel un pasager care murise.

*Caragiale* văzând această dureroasă scenă nocturnă a isbucnit într'un plâns amar rugând pe *Bacalbașa* să-l conducă acasă...<sup>11</sup>).

O altă scenă impresionantă a fost aceea când, în casa lui *Maiorescu* criticul „Junimii“ i-a comunicat că *Eminescu* înnebu-

nind a fost dus la casa de sănătate a doctorului Șuțu. Aflând dureroasa veste — notează însuși *Maiioresxu* în notele sale rămase postum — marele satiric și dramaturg a început să plângă dureros...

## DUREREA OMENIREI

Prieten nedespărțit al lui *Gherea* (și pe vremuri birtaș și berar ca și acesta) *Caragiale* număra între amicii săi pe scriitorii vechei mișcări socialiste. Discutând cu aceștia despre ideile generoase care au frământat tinerimea cultă de odinioară, *Caragiale* isbucni deodată:

— Voi socialiștii sunteți numai oamenii frazelor... Numai atunci când veți suferi ca Hristos și veți răbda ca să vi se țintuiască palma în cuie, numai atunci durerea voastră va fi sinceră“.

## OM FĂRĂ NOROC

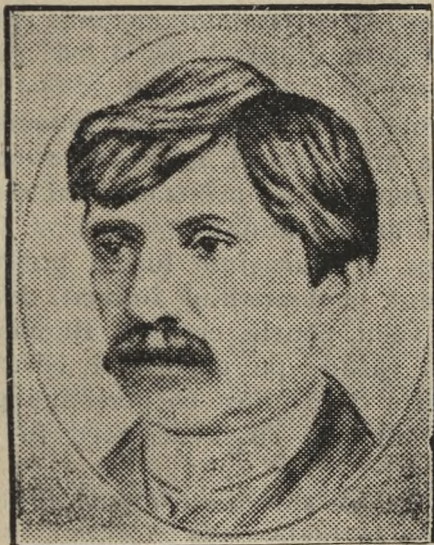
Intr'o zi, în tovărășia lui *Vlahuță*, *Caragiale* se opri în fața unui negustor de fructe ca să cumpere amândoi câte o portocală.

*Vlahuță* nimeri una coaptă și dulce, iar *Caragiale* cu totul una acră și seacă. Negustorul, vrând să-i aleagă alta mai bună, *Caragiale* îi zise în ton melancolic:

— Nu ești d-ta de vină, căci așa e norocul meu! Pe ce pun mâna se usucă sau se vestejește. Sunt fiul ghinionului.

Iar cu privire la lipsa lui de noroc:

Fiind într'o mare strâmtoare bănească,



AL. VLAHUȚĂ

*Caragiale* fu întâmpinat la un aperitiv de către un necunoscut care îi vorbea în ton foarte prietenos, tutuindu-l. Era desigur unul dintre atâția cu care legase cunoștință, dar de care nu-și mai putea aduce aminte.

Din vorbă în vorbă cunoștința se reînoi

între ei, necunoscutul plătind toată consumația și conducându-l pe *Caragiale* până spre casă. La despărțire, văzând atâta frățească prietenie din partea necunoscutului, *Caragiale* îi ceru să-i pea ceva bani cu împrumut.

— Cam câți îți trebuie, cucoane Iancule?

— Cât de mult, că nu-mi strică! răspunse *Caragiale*.

— Atunci te rog cucoane Iancule, vino mâine la mine acasă în strada cutare, numărul cutare, după prânz și-ți voi da banii, căci nu-i am cu mine:

A doua zi *Caragiale* luă o birjă și se duse drept la domiciliul indicat, dar când se opri văzu poarta cernită. Rămase contrariat și văzând pe gardist îi ceru lămuriri; acesta îi răspunse că persoana pe care o caută murise subit de cord în timpul nopții.

Inapoiindu-se spre casă *Caragiale* ofta pe când urca în birje:

— Așa sunt eu născut... om fără noroc!

## CUVÂNTUL ȘI STILUL

Intr'un cerc de scriitori și ziariști, discutând cu poetul *Mircea Rădulescu*, *Caragiale* defini rostul adânc al cuvântului:



„Cuvântul poate avea un singur loc într'o frază. Și dacă n'ai știut să-l pui la locul lui, întreaga frază se năruie, ca o clădire în care un singur bloc de piatră a fost așezat greșit. Ca să știi să-l așezi trebuie să cunoști meșteșugul, trebuie să-l înveți, căci în toate meseriile trebuie să începi a fi ucenic, iar nu să încerci să fii deodată maestru.

„In literatura noastră de astăzi se calcă acest principiu fundamental și deaceia stăm rău. La noi e destul ca cineva să știe alfabeta pentruca să se creadă desăvârșit, să nu mai învețe nimic și să înceapă a face literatură“.

\* \* \*

*Caragiale* scria foarte greu, lucru pe care l-a confirmat și fiul său *Luca*, atunci când ne-a arătat că nuvela „*Kir Ianulea*“ *Caragiale* a scris-o în două nopți dearândul și a stilizat-o timp de două săptămâni pentru a-i stabili forma definitivă.

In această privință profesorul și scriitorul *Paul Bujor* din Iași mi-a povestit următoarea destăinuire pe care i-a făcut-o *Caragiale*:

—„Măi Bujor, eu când scriu ași vrea să nu mă vadă nimeni, nici chiar ai mei din casă, căci am o adevărată jenă, am senzația că săvârșesc ceva urât și în orice caz în totul lipsit de estetică“.

*Caragiale*, care scria și versuri a făcut cândva următoarea definiție asupra poeziei:  
 „Poezia trebuie să fie ca plăcerea senzuală. Cum i-ai simțit primul fior, să te cuprindă în mrejele ei puternice, să te ia ca un val, să te ridice la înălțimi amețitoare și să doarești ca clipa aceea de înălțare să dăinuiască veșnic“.

Și recitind această strofă din *Coșbuc*:

*Departa de strâmbele maluri  
 Corabia'n goană trecea  
 Cântau despicatele valuri  
 Cântau și matrozii pe ea,*

*Caragiale* își prinse capul în mâini și cu ochii înlăcrămați zise amicilor care-l sorbeau:  
 — „De câte ori citesc poezia asta nu știu ce mă cuprinde că-mi vine să plâng... Simțiți voi câtă artă, câtă simțire e în aceste versuri?“

## DESPRE PRESĂ

*Caragiale* între gazetari, despre presă:  
 „E un meșteșug greu gazetăria. Întrebați-mă pe mine, să vă spun eu cât e de grea această meserie. Ca să luminezi pe oameni trebuie să fii tu mai întâi luminat: să cunoști multe, să cugeți profund, să cerni, să selecționezi și să dai publicului gând bun în fraze bune. Așa trebuie să fie gazetăria. Am voit

și eu să fac o astfel de gazetărie, dar nu s'a putut. Am cerut concurs ca să înființez un ziar la București și nimeni nu m'a ascultat și cred, sunt convins, că a fost o pagubă. Cinste și gramatică sunt cele două condiții esențiale ale unei prese bune. Sunt bune și ideile... dar nu sunt obligatorii!

Cinste și gramatică sunt condițiile esențiale!“

DIN 1907

Tristele evenimente din primăvara anului 1907 l-au îndurerat pe marele scriitor, care în această privință a scris cunoscuta broșură „Din primăvară până în toamnă“, dar tot la acea epocă *Caragiale* a publicat următoarele stihuri intitulate

### LITANIE

*Pentru sfârșitul lumii  
Trageți clopotele!  
Trageți clopotele  
Faceți zi și noapte rugăciuni!  
Scoateți moaște și icoane  
făcătoare de minuni-  
Trageți clopotele!  
E sfârșitul lumii!  
Ceasul judecății a sunat.  
Sfinte așezăminte  
din adânc s'au clătinat.  
Trageți clopotele!*

Stă gheena gata.  
 Iadul toate cângile și-a'ntins:  
 Clocotește smoata neagră  
 pe jăratecul încins.  
 Trageți clopotele!  
 Ardeți ceară și tămâie,  
 Ridicați la cer litanii;  
 Toți cu frunțile în șărână  
 bateți sute de metanii!  
 Trageți clopotele!  
 Suflă duhul diavolului  
 Molipsind pe mari și mici:  
 Antichrist străbate lumea  
 Cu oștiri de eretici!  
 Trageți clopotele!  
 Ocoliți-l  
 Și huliți-l!  
 Toți cu groază și din toată inima  
 Imbătați-l,  
 Blestemați-l  
 Să fie anaftema!  
 Și scrâșniți, și'n piept vă bateți  
 pravoslavnici mici și mari!  
 Trageți clopotele,  
 Trageți clopotele clopotari!  
 Maica Domnului slăvită  
 Ce ai născut pe Nefăcut  
 Apără-ne  
 Apără-ne!  
 Apără-ne de ispita  
 Fiului lui Belzebut.

Tot din timpul răscoalelor datează următoarea definiție consacrată în versul tragicomic.

## SEMNUL

Din toate câte sunt pe lume  
 Nu-i una fără semn anume:  
 După miros cunoști o floare;  
 Cunoști un fruct după savoare,  
 Un geniu după o gândire  
 Și steaua după o sclipire;  
 Pe-un om de duh, pe cum privește  
 Și pe neghiob pe cât vorbește;  
 Cunoști o pasăre pe glas,  
 Copoiul de vânat pe nas;  
 Un câine ori un om turbat  
 Pe bale și lătrat  
 Cunoști o fiară  
 După ghiară;  
 După un fluier pe mierloi  
 După mai multe pe... ciocoi!

46983  
 Versuri de felul acesta, cu tâlc politic, Caragiale a scris mai în șagă, mai în serios. Unele din ele s'au ridicat la înălțimea unor apologuri, cum au fost cele semnate „Un mare anonim“ și din cari unele au decernat neîntrecutului dramaturg și marelui nuvelist Caragiale și titlul de fabulist, alături de nemuritorii clasici ai acestui gen în limba românească.

## LA ATENEU...

Intre vechii noștri atheneiști care au conferențiat la Ateneul Român din Capitală, a fost și Alexandru Șonțu.

Poet, prozator, cronicar literar și artistic,

*Al. Șonțu* a conferențiat într'un rând, vorbind despre starea mizeră a scriitorilor noștri, de odinioară, cari nu erau încurajați de public și ale căror producțiuni nu aveau nici o căutare. Era, desigur, un adevăr... Trist, dar totuși adevărat.

*Caragiale* — care împreună cu *Vlăhuță* și *Delavrancea* erau în sală — s'a simțit oarecum jignit și... când *Șonțu* fu aplaudat de asistență, la încheerea cuvântării sale, el s'a repezit la tribună și a cerut cuvântul.

Evident că l-a obținut — căci n'a avut cine să i-l dea!

*Caragiale*, într'o spirituală causerie de zece minute, a arătat că nicăeri ca în țara noastră scriitorii n'au o situație mai înfloritoare și mai privilegiată, că va face ca toți copiii săi să adopte meseria de scriitori. Și cu alte apropouri satirice a amuzat sala, făcând praf... conferința bietului *Alex. Șonțu*, care, perplex, a dispărut cum a putut mai discret.

Vor mai fi desigur unii, cari n'au uitat această farsă a lui *Caragiale*...

## NEMȚOAIKA DIN BERLIN

Prieten intim a lui *Caragiale*, profesorul și literatul *Paul Bujor*, mi-a istorisit între altele:

„Lui *Caragiale* nu-i plăcea să fie deranjat dela munca grea și istovitoare a creațiunilor sale literare. Când scria trebuia să fie singur, să nu-l supere nimenea, să nu i se tulbure liniștea. Cei din casă știau că în acele clipe, zile întregi și nopți târzii, nu trebuia nici să i se vorbească, orice s'ar fi întâmplat. În preocuparea, absorbirea și strădania sa de a creia și de a-și îngriji stilul, *Caragiale* simțea parcă un fel de jenă când se știa văzut și observat la lucru de alți ochi: „Când lucrez și mă vede altul mi-i rușine ca și cum m'ar vedea că mă screm“!

Intorcându-mă dela Paris — continuă *Paul Bujor* — m'am oprit la Berlin, anume ca să-l văd pe *Caragiale*, care locuia într'un cartier periferic. Eram cu nevasta și trăseseam la hotel. Când ne-a văzut, *Caragiale* nu mai putu de bucurie și, imperativ, ne-a oprit la el.

Am stat trei zile în găzduirea sa, fără a mai da pe la hotel, căci nu ne lăsa să mai plecăm. Stăruia să rămănem oaspeții săi măcar o săptămână. L'am cunoscut așa dară și în intimitatea familiei sale, în Germania.

Intr'un rând, la dejun fiind, pe când servitoarea — o nemțoaică bătrână — aduse la masă, *Caragiale* o opri cu tablaua în mână, fără s'o lase să servească: „Roza stai! Ia declamă-ne ceva frumos, să te audă și musafirii!“

Și bătrâna servitoare, știind că asta-i face plăcere, ținând tablaua în mână — o adevărată postură teatrală de efect ilariant — începu să declame versuri din *Goethe*.

— „Vezi ce cult e poporul nemțesc? Până și servitoarele îl știu pe de rost pe marele lor *Goethe*. Pe când la noi... ți-ai găsit!“

Altădată *Caragiale*, bine inițiat în politica germană, ne-a mărturisit următoarea anecdotă:

Intr'un rând *Kaiserul*, informat de dolcanțele muncitorimii germane social-democrate, s'a exprimat dârz:

— „Muncitorimea să-și mai scuture praful de pe ghetete ca să ajungă la pretențiunile ei“!

După câteva zile, într'o zi de repaos, un convoi



AL. VLAHUȚĂ, CARAGIALE, DELAVRANCEA

imens de muncitori, a defilat într'o ordine ideală în fața palatului împărătesc, scuturându-și cu baticista praful de pe ghetete, în clipa când treceau pe dinaintea palatului lui Wilhelm, în cel mai pacinic semn demonstrativ.

*Caragiale* povestind acestea — adăugă *P. Bujor* — a exclamat în extaz:

— „Iată ce înseamnă educația socialistă a muncitorimii germane, opera de ani de zile a lui *Lieb-*



*knecht, Bebel, Singer* și a celorlalți conducători ai social-democrației germane“!

*Caragiale* venea des la *Vlăhuță*, unde ne găsea pe toți. Acolo ca și mine, el a cunoscut pe un tânăr palid, sfios, tăcut, care se simțea fericit a fi primit în casa poetului. Era *St. O. Iosif*, care mai târziu a devenit secretarul lui *Caragiale*.

Cu *Delavrancea*, *Caragiale* se aprindea în discuții infierbântate, până la vehemență și uneori chiar la ceartă. Se tachinau, se înțepau și se certau de credeai în cele din urmă că cea mai mare dușmănie îi va despărți definitiv, dar a doua zi *Caragiale* umbla morțiș să-l găsească pe... adversarul său, chit ca să înceapă o nouă ceartă, pentru ca în ziua următoare să se caute iar unul pe altul..

Uneori când nu se înțelegeau, *Caragiale* isbucnea spre mine, în recurs:

— „Măi Bujor, tu ești om drept, ia spune de partea cui este dreptatea?“

Și-i împăcam, ca apoi să înceapă o conversațiune și mai aprinsă.

## LA SINDROFIA LUI ANGHEL DEMETRESCU

Intr'un Crăciun, la o sindrofie colegială, în casa profesorului *Anghel Demetrescu*, între comeseni fiind față, între alții, *Delavrancea*, *Caragiale*, *Coca Dimitrescu* — *Iași*, *Ionescu-Gion*, *dr. C. Istrati*, *V. D. Păun*, *dr. Petrașcu*, ș. a.

Venind vorba de alegerea lui *Anghel De-*

*métrescu*, ca membru corespondent al Academiei Române, *Caragiale* izbucni deodată:

— „Bine, măi Anghele, ce fel de membru *corespondent* vei fi tu la Academie, când domiciliezi la doi pași de ea ?

Adică ai dreptul să-i trimiți scrisori, cu servitorul școlii tale, dar n'ai dreptul să pășești pragul instituției deși stai în imediata ei vecinătate?!“<sup>12)</sup>

Evident că această spontană intervențiune a lui *Caragiale* a produs ilaritate și pe cât știm în ce raporturi excelente a fost el și cu *Vlăhuță*, putem presupune că autorul lui „Dan“, a refuzat onoarea de a intra la Academie sub influența marelui satiric...

### DELA SULTĂNICĂ LA SMĂRĂNDIȚA.

*Șerban Cioculescu*, comentând ediția critică a operei lui *Caragiale*, începută de *Paul Zarifopol*, adnotează pentru al treilea volum:

„Pe lângă *pastișa* „*Făclie de Paști*“, numită „*Noaptea Invierii*“ numeroasele pagini inedite din „*Addenda*“, scot la iveală o parodie de roman „*Smărăndița*“, cu material rural care pare a prevesti producția *semănătoristă*“.

În această privință o scurtă lămurire:

„*Smărăndița*“ este începutul unui roman, sau al unei nuvele mai mari pe care *Cara-*

*giale* l-a publicat în seria I-a a „Moftului Român“. Cei care sunt oarecum inițiați în atmosfera prieteneștilor... rivalități literare ce au existat între scriitorii noștri mari în ultimele două decenii ale secolului trecut,



BARBU DELAVRANCEA

își vor aminti că marele nostru *Caragiale* a scris „Smărăndița“. după succesul pe care *Delavrancea* l'a obținut cu „Sultănica“ tot așa precum *Coșbuc* a scris poezia „In noaptea Invierii“ ca să fie în paralelă cu „La icoană“ cunoscuta poezie a lui *Al. Vlahuță*.

Ce voia să demonstreze *Caragiale* cu „Smărăndița“ sa? Că știe să descrie mediul și viața rurală? Sau că e tot atât de meșter în redarea graiului țărănesc?

Nu! — deși involuntar a demonstrat ambele aceste prețioase însușiri ale sale: *Caragiale* s'a distrat scriind „Smărăndița“ ca să fie la nivelul succesului „Sultănicii“ și s'a distrat, scriind în acelaș timp o proză aleasă și plină de poezie, după cum s'a distrat parodindu-și minunata și impresionanta nuvelă, „O făclie de Paști“, ca să demonstreze că toată arta într'o operă literară nu e numai *fondul*, (subiectul ei) ci *forma*, adică stilul literar.

În această privință, *Caragiale* a dat un exemplu strălucit, scriind într'o formă cu totul nouă pentru a se parodia singur, nuvela intitulată „În noaptea Învierii“, după sguduitoarea sa nuvelă „Făclia de Paști“, învederând astsel că modul de tratare primează în creațiunea unei opere, iar nu subiectul.

\* \* \*

În amintirile sale teatrale, *C. Nottara*, care s'a bucurat de prietenia lui *Caragiale*, în calitatea sa de fost sufleur, director de teatru, cronicar teatral și autor de piese originale, relatează următoarea nostimadă, așa

cum a istorisit-o lui *Ion Masoff*, cercetător al trecutului românesc.

— „Ah, dar să fi văzut cât de bine cetia *Caragiale!* In special piesele lui, le interpreta desăvârșit, dedublându-se pentru fiecare rol.

Așa ne-a cetit „D'ale carnavalului“, chiar la mine acasă, fiind de față între alții *Racoviță*, *Vasilache*, *Siderescu* actor, un fel de aghiotant al lui *Caragiale*, care făcea mult haz pentru aerul lui veșnic distrat, și-o domnișoară *Natalia P.* aceasta prietenă a lui *Stăncescu*, fostul subdirector al Naționalului. *Stăncescu* nu prea îl aprecia pe *Caragiale*, după cum nu prea făceau mare haz de lucrările lui, nici *Ion Ghica* sau *Gr. Gr. Cantacuzino*: „piese mitocănești“, etichetau ei cu dispreț piesele lui *Caragiale*. Cauza trebuie căutată și în atitudinea pe care o avea *Caragiale* față de acești boeri, care țineau să păstreze oarecare distanță între ei și cei cu care veneau în contact. Ori *Caragiale*, cu firea lui expansivă, nu prea ținea seamă de aceste dorinți boerești. Iată unul din motivele pentru care nu se bucura de prea multă admirație în cercul lor.

Cum ți-am spus, *Caragiale* ne-a cetit într'o zi „D'ale carnavalului“. Am uitat să-ți spun însă, că el cetise această comedie și *Reginei Elisabeta*. Lectura făcută *Carmen Sylvei* a ținut multe vreme, pentrucă *Regina*, care nu cunoaștea atât de bine limbajul special al periferiei, nu făcea haz de toate replicile. Ori *Caragiale* ținea ca *Regina* să-i guste toate subtilitățile piesei. Se oprea deseori și începea să explice. Atunci *Carmen Sylva* isbucnia în râs și spunea: „A,so“!

In cercul nostru citirea piesei a avut un mare succes. Singura persoană care nu făcea haz era d-ra *Natalia P.* care pentrucă era prietena lui *Stăn-*

*cescu* își luase o atitudine anticaragielescă. La un moment dat, pe la mijlocul actului al doilea, nu mai ce-l vedem pe *Caragiale* că închide textul și spune;

— „Nu mai cetesc!

— „De ce?

— „Pentru că eu, atunci când cetesc, înțeleg să am unanimitatea!

Și adresându-se *Nataliei P.*, foarte furios: „Ce-mi stai domnișoară ca un cârnaț? Ce, te faci că nu înțelegi? Păi de piesa asta a făcut haz *Regina României*, care n'a trăit la mahala, slavă Domnului! Și d-ta, care te-ai născut și ai trăit cot la cot cu iștia, te faci că nu pricepi“?

Orice insistențe ca să continue lectura au fost de prisos.

## DIFERENDUL CARAGIALE—ALECSANDRI

Precum se știe, *Caragiale* a întreținut o foarte bogată și scripitoare corespondență, cu criticul *Paul Zarifopol*, care în părerea sa de estetik, era convins că dintre scriitorii noștri, adevărata operă de artă este numai aceea a lui *Caragiale*. Corespondența dintre *Caragiale* și *Paul Zarifopol* a fost publicată de către *Șerban Cioculescu*, mai întâi în „*Revista Fundațiilor Regale*“, apoi în volum

De acolo aflăm următoarea scenă, petrecută la o ședință a „Junimii“:

„Caragiale povestește că Alecsandri nu-l putea mistui nici pe el (Caragiale), nici pe Eminescu, la „Junimea“. Caragiale a zis odată tare în prezența lui Alecsandri, la citirea unor versuri de Eminescu: zeci de mii de galbeni să fi dat, nu ai fi găsit în literatura românească, înainte de Eminescu, versuri așa de frumoase“. (Căci un altul zise mai înainte: sute de galbeni s'ar fi plătit în literatura românească mai veche pentru asemenea versuri. Alecsandri zâmbise semnificativ la vorbele acestea. Atunci Caragiale făcu cu glas tare replica de mai sus).

Iar șăgalnicul V. Pogor, autorul tuturor farselor și al năzbâtiilor dela „Junimea“, cu tot respectul ce-l purta bardului dela Mircești, nu se putea reține de a nu califica poeziile lui Alecsandri, exclamând:

— „Inspirație burgheză“!

Alecsandri, clasicul, nu savura textul lui Caragiale pentru anumite considerațiuni, lesne de înțeles; deaceia într'o scrisoare către I. Chica, el scrie; „Scena română a încăput pe mâna unor foști sufleori“.

Maiorescu în „Insemnările“ sale, reținând faptul acesta notează:

„Junimea“ ca mare discuție literară, Caragiale agresiv și nepoliticos cu Alecsandri“. Adnotarea lui Maiorescu este astfel interpretată de Șerban Cioculescu:

„Aprecierile lui Maiorescu reflectă o sensibilitate perfectă de gazdă, prevenitoare, față de un oaspe

*așa de distins, firește, care nu se cuvenea cât de puțin indispus.*

*Noi judecăm altfel atitudinea lui Caragiale. În ea salutăm reacțiunea curajoasă contra unui poet de valoare lui Eminescu.*

\* \* \*

· În scrisoarea datată Cârligi, 6 Septembrie 1910. *Zarifopol* îi scria lui *Caragiale*, evocând astfel pe *Stefan Nei*, fratele fostului rector al Universității ieșne, *Neculae Cutilianu*, membru ca și acesta al vechiului cerc junimist din Iași:

„ . . . . .Căci, dacă îmi dau seama bine, văd că oamenii depe locurile acestea sunt foarte vioi. Ia-tă-l, de pildă, pe moșul Ștefan Nei! Il aud plimbându-se în odaia de alături — cu pași mărunți și poate delicați — a împlinit acum două săptămâni 80 (zi: opt-zeci). Așa slăbuț cum arată, nu’ți închipui ce pasionat e de politică. Când vorbești cu dânsul de *Take Ionescu*, se cutremură ca de necuratul și trânteste furios batista pe masă; bucăți l’aș face pe diavolul, de l’aș avea înaintea! Și D-ta probabil nu hănuiești cu ce l-a supărat, mai ales, șeful d-tale pe veneratul meu moș! D-ta nu poți bănuși nimic pentru că nu știi ce le-a spus Moșul Nei. „Dumnealor, la toți“, de atâtea ori, în împrejurări solemne ca și în cele din toate zilele. Dumnealui le-a spus acest mare adevăr: în țara noastră tot răul vine de acolo că avem mai multe partide politice, pe câtă vreme e așa de clar că în



această țară nu încap, după rațiune de cât un singur partid, etc.“.

Se știe că pe atunci *Caragiale* era parti-



PAUL ZARIFOPOL

zanul politic al lui *Take Ionescu*, pe care *Ștefan Nei*, junimistul, îl combătea teoretic, fiind un spirit conservator.

\* \* \*

*Caragiale* despre el însuși în prima serie a faimosului său „*Moftul Român*“ (1893):

„Particularități: Meloman! Ureche, memorie și gust muzical bine dezvoltat!“

Ca o dovadă eclatantă că spiritul și satira lui *Caragiale* au avut o înrâurire asupra lui *Zarifopol* mai cităm următoarele strofe scrise de el către *Caragiale*, în limba germană. O redăm în palidă traducere față de frumusețea și armonia originalului:

— *Ploioasă vreme, cenușie*  
*Posomorită, reverie,*  
*Ce să fac să scap de ea?*  
 — *Vinul minunat de Rhin*  
*Alungă, frate — ori ce chin!*  
*La barometru nu căta:*  
*Și de vremea vremuieste*  
*Bea, înlăuntru te'ncălzește!*

\* \* \*

În revista „Convorbiri Critice“, de sub direcția *prof. M. Dragomirescu*, *Caragiale*, a publicat o serie de minunate fabule satirice, semnate „*Un mare anonim*“. I-a fost însă cu neputință lui *Caragiale* să rămâie anonim, căci dela primele sale fabule, apărute după răzcoalele țărănești, cercurile literare au sezizat de îndată cine este autorul fabulelor. Ba, a urmat chiar în această privință, o delicioasă polemică, între ziarele „*Opinia*“ și „*Liberalul*“ din Iași, reproduse apoi în întregime și în „*Convorbiri Critice*“,

polemică, care a avut darul să identifice definitiv că „marele anonim“, este *Caragiale* (1907).

Iată că în corespondența sa cu *Paul Zari-fopol*, găsim alte câteva stihuri, unele cu caracter epigramatic și altele, având un pronunțat gen fabulistic, cum este de pildă, următoarea „Fabulă democratică“ :

MOTTO:

*Pe Iona l'a înghițit  
Spune Biblia, un chit  
Fiind greu de mistuit  
Înapoi l'a asvârlit.  
Zise Iona zăpăcit;  
— „Cum rămânem însfârșit?  
— Chitul zice: Suntem chit!“*

Niște ciocoi au înghițit  
Pe Bade, unul dela noi.  
Dar le-a fost greu de hanipsit,  
Și jumătate mistuit  
Il aruncară înapoi.  
Pe *Bade rău* l-a supărat  
Acest afront neașteptat  
Și, nespălat, numai decăt,  
El pe noi toți ne-a convocat.  
Noi toți l-am mângâiat pe rând:  
„Nu fii mâhnit până'ntr'atât!  
Vine pedesa lor curând.  
Si, sicut cunis, iar la voi  
Se vor întoarce — acești ciocoi!“  
El însă zise amărât:

„Eu știu ce vreți să spuneți voi:  
 Dar — orișicum și orișicât, —  
 Eu . . . cum rămân“.

*Morala:*

Ciocoi... urât!

Această fabulă are următorul tâlc politic :

Ca fost partizan al lui *Take Ionescu* care înființase atunci partidul conservator democrat, *Caragiale* biciuește pe conservatori care au manevrat politica pe așa manieră, încât *Al. A. Bădărău* (pomenit și în fabula de mai sus: „*Bade rău*“) a fost nevoit să demisioneze din demnitatea de ministru al justiției, dând locul său defunctului *D. A. Greceanu*.

Iată o altă fabulă al cărui tâlc îl vor înțelege cetitorii:

Din Focșani s'a anunțat  
 Că Manuc, un avocat,  
 Ș'alt armean, tot avocat,  
 La duel s'au provocat.  
 Două focuri s'au schimbat  
 Fără nici-un rezultat  
 Pe urmă s'au împăcat.  
 Mâna amical și-au dat  
 Avocat la avocat.  
 Și împreună au mâncat  
 După uzul consacrat..

Și încă o fabulă scrisă în dialectica lui  
lui Marius Chicoș Rostogan, unul din ridi-  
culii eroi ai lui *Caragiale*:

Barometrul se tot lasă —  
Vezi numa cum vremuește...  
Ș'apoi? parcă mie'mi pasă?  
Incă un pocal! Noroc.  
Să se lase cât poștește,  
Că eu nu mă las gheloc!  
Și ghe-i vorba de lăsare,  
Apoi lasă-ke pe mine!  
Să se lase el cât poake,  
Eu tot știu că l'am rămas:  
Că, să mă dau ghe rușine  
Până'n pimniță mă las!  
La el consecvență nu e  
Că'z cum vremea i s'arată  
Când se lasă, când se sue.  
Pe când eu mă rog frumos.  
Dacă m'am lăsat odată,  
Singur nu mă scol ghe jos!

Din aceeași lucrare, pe care *Șerban Cio-  
culescu* a dăruit-o literaturii naționale, mai  
extragem câte ceva, din spumoasa vervă a  
lui *Caragiale*: o felicitare trimisă cu prilejul  
Anului Nou, prietenului său *Paul Zarifopol*.

Anul Nou să vă găsească  
Petrecând cu mulțumire!  
Bine să vă dăruiască  
Și deplină fericire!  
Hoch! familiile amice

Zarifopolu și Gherea!  
Curgă viața lor ferice  
Si mai dulce decât mierea!

semnând aceste stihuri „Un poet Daco-roman“.

Iată și o poezie improvizată ad-hoc, având totuși un caracter de fabulă:

De ieri seara, dila nouă  
Plouă, c'oane, plouă, plouă..  
Și eu singur, singurel.  
Tot mă lupt c'un păărel  
Dușmană șe-i soarta mé  
Că nu am cu șine bé:  
Că mai vreme di băut,  
Di băut și pitrecut  
De cându's n'am mai văzut.

Al matala  
CARAGIALE

Iată și un catren epigramatic: o piață  
nemțească, văzută prin prizma unui... bețiv:

Cutremure s'entâmplă'n lume  
Cu grozăvii fără de nume,  
Da grozăviile din Harz  
Le fac pe toate marți!

Și o deviză a slujnicilor din Lipsca. precum  
arată Ș. Cioculescu în comentariile d-sale:

Apa, dac'o vrei curată,  
Caña să-ți fie spălată —

Și ză, când ke-ai adăpat  
 Bogdaproste cu-i a dat...  
 Apa spală toake șeale,  
 Fără doar ghe vorbe réale.

CARAGIALE și „JUNIMEA“  
 „Gaște și găște“

În prea interesantele scrisori adresate de *Duiliu Zamfirescu* lui *Maiorescu*, găsim una datată 20 Mai 1892, din care detașăm acest caracteristic pasaj referitor la „Junimea“.

„Văd că cel dintâi, *Caragiale* a ținut o conferință „*Gaște și găște literare*“ în care pare că s'a ocupat de decadența „Junimii“. În adevăr ar fi ciudat de a asculta o asemenea disertație orintologică ținută de o părere așa de curioasă cum e *Caragiale*. Eu socot că pe el l-a îndemnat numai împerechierea între aceste două vorbe gaște și găște să se lege de lume, fiindcă alintari, dacă decadența există, ar fi trebuit s'o constate mai întâi la el“.

Precum se știe, *Caragiale* a intrat în „Junimea“ dela Iași în al cărui mediu cultural și-a cetit operele teatrale, precum arată și *Maiorescu* în „Insemnările“ sale; deaceea, el nu se prea împăca cu „Junimea“ nouă din București, unde nu mai găsea entuziasmul animator și vechea spiritualitate junimistă, iar grupul literar de aci, îi făcea impresia, — cum se spunea pe vremuri, —

și cum se mai spune și astăzi între literați — unei „bisericețe“.

Pentru a nu utiliza acest termen, *Caragiale* l'a înlocuit prin cuvântul „gașcă“ și deaceea, și-a intitulat conferința de care vorbește *Duiliu Zamfirescu*, atât de afectat din cauza ironiei lui *Caragiale*, „*Gaște și găște literare*“.

Pentru istoriografia noastră, e necesar să amintim că, *Caragiale* a debutat mai întâi, cu talentul său de conferențiar, la „Cercul de studii sociale“ al vechiului partid social democrat, — pe când redacta prima serie a „*Moftului Român*“, având ca prim redactor pe *Anton Bacalbașa*, sufletul mișcării socialiste. Ulterior, *Caragiale* a conferențiat la Atheneul Român din București, la Teatrul Național din Iași, punând în discuție probleme literare sau culturare, de mare interes. Chiar când a început să activeze pe teren politic propriu zis, *Caragiale* a ținut cuvântări în întruniri publice, cum a fost cea frumoasă sa cuvântare rostită la Iași, în anul în care *Take Ionescu* a pus bazele partidului conservator-democratic<sup>14</sup>).

\* \* \*

În conferința sa „*Gaște și găște literare*“, *Caragiale* a vizat noua „Junime“ din Bucu-



curești, ceea ce n'a putut fi pe placul lui *Duiliu Zamfirescu*, care în sus amintita sa scrisoare continuă:

„Firea l-a înzestrat bine și viața la tentat cu toate prefăcătoriile și bunurile ei: a fost bogat, a fost sărac; a avut slujbe, le-a pierdut; o fi iubit și probabil o fi fost iubit — dar niciodată nu și-a uitat menirea, pe care ea l-a zămislit, se pare că i-a suflat-o în ureche după ce l-a gătit zicându-i, cu un picior în spate: „du-te și să fii trivial!“

Scriind aceste cuvinte, *Duiliu Zamfirescu*, în pasagiul citat, comite el însuși, poate involuntar, o trivialitate față de *Caragiale* și față de sine însuși, când de un desăvârșit puritanism în ce privește arta scrisului său, așterne atari cuvinte...

\* \* \*

Dar decadența lui *Caragiale*, și când? Înainte de a fi scris minunatele sale „Momente“, „Kir Ianulea“ și toate schițele și nuvelele sale adunate ulterior în volumele „Abu Hasan“, „Reminiscențe“, etc.?

Scrisoarea e datată în Mai 1892, când *Caragiale* părea că a rupt-o definitiv cu literatura. Toată lumea îl necăjea și-l tachina ca să mai dea ceva teatrului românesc.

Pentru a încheia acest capitol în care n'am epuizat toate cuvintele de duh și de spirit ale lui Caragiale ),<sup>18</sup> ne vom ocupa despre beneficiile sale, ca autor. În această privință, alăturăm aci două facsimile care datează de acum patru decenii și din care se vede cât de... modeste au fost veniturile sale ca autor.

Iată cum sună textul „Invoelii“ pe care a încheiat-o la 20 Octombrie 1894, cu librării frații Șaraga din Iași, cei dintâi editori cari au pus în circulație operele marilor scriitori, într'o ediție populară, denumită „Colecția Șaraga“, ce se vindea cu un leu volumul. Iată cuprinsul acestui document.

#### INVOIALĂ

*Subsemnatul I. L. Caragiale, publicist domiciliat în București și Frații Șaraga librării editori, domiciliati în Iași, am convenit:*

*1. Eu Caragiale am vândut d-lor Frații Șaraga dreptul de a edita și tipări operele mele intitulate „Nuvele“, conținând: „Păcat“, „Făclia de Paște“, „Poveste“, „Răzbu-nare“, etc. și „Mofturi“ din articolele mele din „Moftul Român“ în condițiunile următoare:*

*D-nii Șaraga vor edita și tipări scrierile sus arătate în două volume cu titlurile următoare: Un volum intitulat „Nuvele“,*



altul „Moşturi“, în câte 6000 (şase mii) exemplare.

2. Preţul ediţiei I-a de câte 6000 (şase mii) exemplare l-am primit în suma de 500 (cinci sute) lei la facerea acestei învoeli şi mă oblig a acorda în aceleaşi condiţiuni d-lor Şaraga prelungirea indefinită a învoielii de faţă, ori de câte ori mi-o vor cere, plătindu-mi anticipat pentru fiecare volum câte 250 lei (două sute cinci zeci lei) la punerea în vânzare a unei nouă ediţiuni tot de 6000 (şase mii) de exemplare. Fără altă învoială între noi, eu Caragiale mă oblig a nu mai da drept editură a acestor opere nimănu în li mba română, nici în şară, nici în străinătate.

Manuscrisul l-am predat d-lor Şaraga şi mă oblig a face corectura cuvenită.

3. Noi fraţii Şaraga ne obligăm a trimite d-lui Caragiale, din fiecare volum, la fiecare ediţie, câte 25 exemplare.

Făcut azi în Bucureşti la 20 Octombrie 1894,

I. L. Caragiale  
Str. Colţei 78 Bucureşti

Volumul „Nuvele“ a apărut. Al doilea volum n'a mai apărut.

În locul acestuia, librării Şaraga au tipărit comediile lui Caragiale.

Cum se vede şi din textul acestui contract, Caragiale punea pe atunci un interes deosebit pentru îngrijirea corecturei. Este ştiut

cazul pe care îl făcea *Caragiale* când i se strecura vreo eroare de tipar. În această privință *Scrutator*, în volumul său: „Două conferințe“ istorisește câteva interesante reminiscențe.

Reproducem mai la vale un document din care se vede grija apăsătoare ce o avea *Caragiale* și oroarea de a nu i se strecura erori de tipar.

Iată într'adevăr următoarea scrisoare pe care *Caragiale* o trimite librarilor Șaraga din Iași.

Stimate Doamule Șaraga,  
 „6 Noapți Surtunoasă“ rămâne cu dedicația către D. F. Haid.  
 casa.  
 Prefați lui Harizescu tu se mai pime  
 La = d'ale Carnavalului și La „Soacra“ (pe care o chimes  
 „Fifina“, iar nu „Tifina“ ca în „Evenimentul lit.“) - mi trebuie  
 mica dedicație.  
 La = Soacra = vreau o corectură și o fac eu - ar fi preferabil  
 să am corectura întâia.  
 Ce facem cu afacerea Teatrului?

1844. 74

Salutare  
 Caragiale

Strada Carol, 65 =

*Stimate d-le Șaraga,*

„O Noapte Furtunoasă“ rămâne cu dedicație către D. T. Maiorescu.

Prefața lui Maiorescu nu se mai pune.

La „d'ale Carnavalului“ și la „Soacra“ (pe care o chiamă „Fifina“, iar nu Tifina ca în „Evenimentul Literar“) nu trebuie nici o dedicație.

La „Soacra“ vreau o corectură s'o fac eu, ar fi preferabil să am corectura întâia.

Ce facem cu afacerea Teatrului?

Salutare

Caragiale

În ce privește „afacerea Teatrului“, despre care pomenește *Caragiale* la sfârșitul acestui răvaș al său, credem a ști că fiind atuncia în mare stâmtoare bănească, *Caragiale* se gândea să-și cesioneze librarilor Șaraga eventualele tantieme ce i s'ar fi cuvenit dela Teatrul Național din Iași, care îi reprezenta mai în fiecare stagiune, operele teatrale.

Dar, această „afacere“, nu s'a mai încheiat, — iar cu mulți ani mai târziu, *Caragiale* a trimis o scrisoare Teatrului Național din Iași, în care arătase că-și retrage piesele, ca să nu mai fie reprezentate pe scena ieșană.

Ne oprim la aceste reminiscențe sumar istorisite pentru a demonstra că autorul „Momentelor“ a fost un umorist din temperament. Dar când admiratorii și prietenii îl

felicitau uneori pentru spontana sa satiră, *Caragiale* protesta și obiecta spunând:

— Mă, degeaba vorbiți voi, eu nu sunt satiric, sunt un sentimental, — și avea dreptate.

Faptul acesta ne amintește următoarea anecdotă rămasă celebră:

Când marele satiric rus *N. Gogol* și-a terminat romanul său „Suflete moarte“, neavând încredere în valoarea operei sale, el s'a dus să o citească poetului *Pușkin*. Acesta, urmărind cu atențiune dezvoltarea satirei lui *Gogol*, s'a înduioșat într'atâta, încât a exclamat în culmea admirației:

— „*Vai, ce tristă e Rusia noastră!*“

Aidoma și cu *Caragiale*. Arare în râsul său ca și în verva sa spumoasă se ascundeau lacrimi amare, ceiace a consemnat într'un frumos portret scriitorul *P. Locusteanu*, vorbind de *Caragiale*:

„*L'am văzut odată pe Caragiale la „Moartea civilă“. Juca Novelli. Era scena când Corrado Almini povestea cum a scăpat din închisoare. Toată lumea avea lacrimi în ochi, numai Caragiale râdea par'că cu toate trăsăturile multe ale bogatei lui expresii. Și încordarea aceasta de răs a feței creștea mereu, până ce marele scriitor a isbucnit în hohote nestăpânite. Atunci abia am băgat de seamă că și Caragiale plângea“.*

Nu numai oamenii de știință au susținut

cu dovezi convingătoare că dela răs la plâns este o trecere ușoară, o simplă undulare sufletească. Acest fapt psiho-fiziologic, l-a consemnat și marele *Shakespeare* în celebrele sale tragedii, iar uriașul romancier rus *Dostoievski* a spus: „Umorul este culmea inventivă a unei profunde sensibilități“.

De n'ar fi așa, *Caragiale* n'ar fi scris impresionanta sa schiță dramatică „O făclie de Paști“ și puternica sa dramă „Năpasta“ de un misticism specific țărănesc, care totuși a fost, pe vremuri, comparată cu sguuitoarele drame din romanele lui *Dostoievski*. Cu privire la marea sensibilitate a lui *Caragiale*, câteva cuvinte:

Se știe că între prieteni, când își deschidea inima, *Caragiale* se plângea adesea că a fost un om fără noroc, cum e reminiscența cu portocala cumpărată laolaltă cu *Vlăhuță*.

În anii când a închis ochii pentru vecie, în primăvara lui 1912, pe când se afla încă la Berlin, și se gândea să mai revie în țară, pentru a-și revedea prietenii, „Societatea Scriitorilor Români“ intenționa să-l sărbătorească la București pentru cea de a 60-a aniversare a nașterii sale. Printre inițiatori se aflau *Vlăhuță* și *Delavrancea* precum și subtilul critic *Paul Zarifopol*, cei mai apropiați prieteni ai săi. Inițiatorii i-au trimis lui *Caragiale* la Berlin invitațiunea de a



accepta această sărbătorire, dar el a refuzat-o categoric, fără motiv și fără nici o explicație.

Cu mulți ani mai târziu, în corespondența găsită la *Paul Zarifopol*, s'a descoperit motivul refuzului lui *Caragiale*, care l-a concretizat prin următoarea „fabulă” scrisă de el:

### LUI A. VLĂHUȚĂ

*A fost odată un băiat  
O secătură, un stricat...  
Frați, mamă, îl nesocoteau,  
Și mici și mari îl huiduiau  
Ba, uneori, îl și băteau.  
O vieață l-au tot umilit  
Pân'ce stricatul oropsit  
Din casa măsii a fugit...  
Intr'un târziu și-au amintit  
De-acel copil nepricopsit.  
De-acel bun de nimic, de-acel  
Fugar pribeag, de acel mișel  
Și milă le-a venit de el...  
La ziua lui l-au cam iertat,  
Acasă, veseli, l-au chemat  
Și cu dulceți l-au îndopat...  
Pân'ce stomahul și-a stricat!*

#### MORALA

*După prea amară vieață  
Nu fi lacom la dulceață.*

Tâlcul fabulei, nu reclamă prea multe lămuriri. Ea, fabula, concretizează în cele

câteva stihuri, că marele satiric, nu prea s'a bucurat în viață de pe urma operelor sale, așa că proiectata sărbătorire nu-l încânta deloc, ceiace a conștientat numai vechiului său prieten A. Vlăhuță, trimițându-i sus citata fabulă.

\* \* \*

Pentru încheierea anecdotei vom mai pomeni o strofă epigramatică, care datează din timpul când Caragiale nu intrase încă în posesiunea moștenirii, care i-a înlesnit expatrierea la Berlin. Caragiale era pe atunci plin de datorii și o ducea foarte greu, cu toate că era în plină activitate literară: iată definiția lui epigramatică în calitatea sa de debitor:

*Pentr'o datorie veche  
Ești fudul de-o ureche;  
Pentr'o datorie nouă  
Ești fudul de amândouă.*

Raporturile pe care Caragiale le-a avut cu „Junimea“ din Iași, au continuat și în „Junimea“ din București, unde frecvența la început reuniunile literare din casa lui *Maiorescu*.

Când a cetit în str. Mercur minunata sa satiră teatrală „O scrisoare pierdută“, toată

asistența a rămas extaziată. *Carp* care a urmărit lectura interpretativă a piesei, jucată toată de însuși autorul ei, nu s'a putut reține de a exclama, adresându-se lui *Caragiale*:

— „Am crezut până astăzi că eu sunt cel mai mare om din România, acum văd că ești tu!“

Departate de a fi o ironie sau un paradox, în felul acesta și-a exprimat *P. P. Carp* toată admirația pentru „O scrisoare pierdută“, recent reprezentată cu mare succes la Praga, în traducere cehă și elogiată de întreaga presă cehoslovacă.

La premiera ei, care a obținut un succes formidabil, au asistat mai toți junimiștii. *Maiorescu* era încântat. *Regina Elisabeta (Carmen Sylva)* a onorat cu prezența Ei toată reprezentația, iar autorul, care de astădată fusese indelung ovaționat de sală, a avut prilejul să nu mai fie superstițios, căci premiera a avut loc într'o seară de *Marți* și într'o zi de *13* a lunii *Octombrie*.

\* \* \*

Interesant este de știut, precum arată defunctul profesor *I. Suchianu*<sup>16</sup>, un foarte bun prieten al lui *Carageale*, că acesta din urmă nu găsisese desnodământul adică soluția finală a satirei sale politico-sociale și în a-

ceastă privință *Caragiale* a avut un schimb de păreri cu câțiva prieteni. Intrebându-i cine dintre personagiile piesei sale să fie ales, în actul al patrulea, soluțiile au fost împărțite:

*P. Missir*, pe ale cărui opinii *Caragiale* pune un preț deosebit, a opinat: „Eu sunt pentru Cațavencu, căci ar fi păcat ca o canalie atât de politicastră să nu reușească în alegeri!

*Julian*, marele comedian al societății dramatice din București, a opinat:

— „Eu sunt pentru Farfuride, pentru că așa prost cum este, ar fi regretabil să nu reușească“.

*Prof. I. Suchianu*, care descrie această consultație ce a avut loc în berăria Coman din București, a exprimat următoarea soluție:

— „Eu sunt pentru amândoi, adică și pentru Cațavencu și pentru Farfuride!“

*Caragiale* însă, după multă chibzuială, a găsit soluția, introducând în piesă pe mult hilariantul Agamiță Dandanache și i-a spus bunului său prieten *I. Suchianu*:

— „Am ales pe amândoi, cum ai spus tu în zeflema, dar într'o singură persoană, pe Agamiță Dandanache, mai prost ca Farfuride și mai canalie decât Cațavencu. Asta-i culminație de teatru, asta-i desnodământul

de surpriză, după care am umblat două luni și nu-l puteam găsi!“<sup>17)</sup>

*Maiorescu*, după lectura piesei, a obținut ca autorul s'o cetească și *Reginei Carmen*



CARMEN SYLVĂ

*Sylva*. Această lectură a fost cea mai frumoasă serată la Palat, iar după actul final, Regina l-a felicitat călduros pe *Caragiale*, pentru acest desnodământ al acțiunii, soluție pe care Regina-Poetă l-a apreciat „une vraie brouvaille“.

Cine l-a ascultat vorbind sau cetind, acela și-a putut da seama despre temperamentul esențialmente artistic al lui *Caragiale*.

Avea un dar unic în a accentua ideile, simțămintele, expresiile, nuanțându-le sarcastic sau tragic, în genul artei lui *Novelli*, de care era îndrăgostit. Deaceia în orice conversație cu prietenii, cu cunoscuții sau necunoscuții, *Caragiale* vibra artistic ca într'o causerie. Dialectica sa intrece pe cei mai mari maestri ai rostirii interpretate. Exprima dialectele românești ale tuturor regiunilor noastre, Vorbea exact ca ardeleii, ca muntenii, ca moldovenii, ca basarabeni, ca dobrogenii, pronunța caracteristic ca grecul, ca turcul, ca ovreii, ca țiganul, etc. și imita dialectica lui *Kogălniceanu*, *Dimitrie Brătianu*, și a altor personalități ilustre. Deaceia el a creiat tipuri vii și le-a prezentat așa cum le vedea prin prizma artei sale, în cele mai caracteristice trăsături. Adesea dacă-l observai bine, îți făcea impresia că interpretează ca un mare actor, când într'o profundă stare sentimentală sau dramatică, — și atunci îl îneca plânsul, — când într'un moment de sarcasm și cinism, când i se contractau mușchii feții transmițând și altora humorul său viguros sau amara sa ironie.

Geneza dramei sale rurale „Năpasta“, tradusă în limbile germană și franceză, reprezentată în Germania și Franța:

Făcând într'o zi o excursiune cu câțiva amici spre Curtea de Argeș, turiștii s'au oprit la un fel de han, iar când au intrat în satul Tigveni de pe malul Topologului, ei au zărit un grup de flăcăi, *Caragiale* apropiindu-se de ei, le spuse:

— „Măi flăcăi, da frumoasă fată aveți voi la cârciuma voastră.

Unul dintre flăcăi îi răspunse, oarecum mișcat de această admirație spontană a lui *Caragiale*:

— „Ei, boerule, pentru fata asta o să se facă moarte de om!“

I. *Suchianu* care a luat parte la această scenă dramatică, notând clipa ce l-a inspirat pe *Caragiale* de a scrie „Năpasta“, adaugă:

— „Acest scurt dialog, e origina „Năpastei“. El, om de teatru a și văzut în vorbele flăcăului tema unei drame dela țară“.

În premiera „Năpastei“, *Aristizza Romanescu* a interpretat pe Anca, eroina dramei, *Grigore Manolescu* pe Dragomir și *C. Nottara* pe Ion, nebunul.

Fiindcă am arătat geneza dramei, este de reamintit faptul că pe vremuri *Caragiale* a fost acuzat că a primit influența lui *Dosto-*

*ewsky* și a altor scriitori ruși, când a scris drama eminentă țărănească, în limba și caracterul țărănimii noastre.

Relatarea genezei inspiratoare, înlătură deabinelea atari supozițiuni.

\* \* \*

Fiindcă ne-am ocupat aci de opera sa teatrală, mai spicuim din amintirile lui *I. Suchianu*, următorul interesant pasaj, referitor la comedia „O noapte furtunoasă“.

„In „Noaptea furtunoasă“, a tăiat un act întreg; piesa în prima ei formă se începea cu un foc la depozitul de cherestea al lui jupân Dumitrache. Aici Rică Ventureanu, ca reporter al gazetei lui, are ocazie să vadă pe Zița și ca june craiu și publicist cearcă s'o încânte, cum se spunea odată la mahala, dar jupân Dumitrache veghează, etc. Tot actul acesta e înlocuit cu scena I din actul I, dialogul dintre jupân Dumitrache și Nae Ipingescu.

Cum însă o parte a acțiunii nu-i plăcea, atunci tot după un percept al lui Boileau: *Hatez vous lentement* (festina lente al lui Horatius), se grăbea încet“.

\* \* \*

*Caragiale* a fost sărbătorit când a implinit 25 de ani de activitate literară. Era prin anul 1901 când nu-l copleșiseră încă atâtea decepții și deziluzii și când încă în pragul tinereții, anturat de atâția admiratori, *Ca-*



*ragiale* n'a putut înfrânge o atare spontană manifestație de simpatie și de dragoste nețărmită. L-au sărbătorit scriitorii, societățile dramatice și admiratorii, printr'un ban-



CARAGIALE VĂZUT DE ISER.

Alătura de maestru, tipul lui Cașavencu

chet lipsit de orice oficialitate, banchet prezidat de *Petre Grădișteanu*, care a ținut primul discurs și căruia i-au succedat prin cuvântări vibrante, *Take Ionescu*, care era ministrul instrucției, *Delavrancea*, pe atunci primarul Capitalei, *C. Mille*, ș. a.

*Take Ionescu* în cuvântarea sa l-a caracterizat pe *Caragiale*, proclamându-l „Mo-

liere al României“. Depe atunci *Caragiale* părea a se fi îndepărtat cu totul de „Junimea“ și „Convorbiri“, căci la banchet n'a luat parte nici bunul său prieten *P. Missir* și nici *Iacob Negruzzi* cu care a colaborat scriind operele naționale „Hatmanul Baltag“ și „Beizadea Epaminonda“.

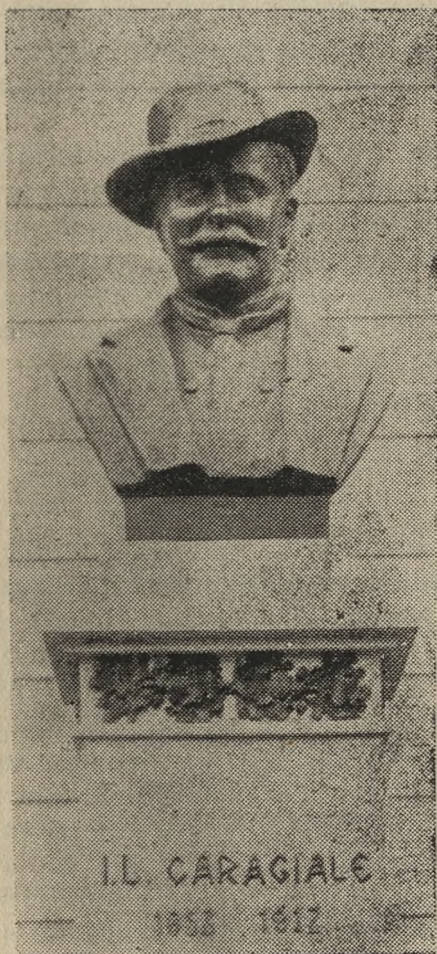
A doua sărbătorire, când a împlinit vârsta de 60 ani, *Caragiale*, precum am văzut, a refuzat-o categoric, deși inițiativa era a a scriitorilor și cu deosebire a lui *Alexandru Vlahuță* bunul său prieten.

\* \* \*

Mitică!

Iată unul dintre eroii hilarianți pe care i-a creiat *Caragiale* — pe acel Mitică, de o inepruizabilă vervă sau de un cinism grotesc, descris în atâtea anecdote și „mofturi“.

Precum a creiat tipuri neperitoare în comediile sau în schițele și nuvelele sale, tot astfel el a dat literaturii o sumedenie de caricaturi ca ridicolul pedagog Marius Chichoș Roștogan, Gârțacoff sau expresii ca „Gazometru“, etc. Toate acestea aparținând de rigoare, specificului humor românesc. Mulți dintre cunoscuții săi mai intimi au fost porecliți cu denumiri caracteristice, cu care au devenit celebri în mediul lor.



BUSTUL LUI I. L. CARAGIALE

Cuvântul „Gherdop“, cum zicea *Caragiale*, circulă și azi prin București, pentru caracterizarea anumitor localuri de consum și de chefuri.

Precum a creiat o adevărată terminologie în botezarea eroilor săi cu nume și pronume caracteristice, tot astfel, *Caragiale* prin dialectica sa atât de bogată, a statornicit anumite cuvinte, schilodite sau întrebuițate ca atare în limbajul popular, ceiace a displăcut cu desăvârșire estetului poet și artist *Duiliu Zamfirescu*.

\* \* \*

Acel care o viață întreagă a luptat împotriva tuturor vicisitudinilor ei; acel care și-a torturat sufletul în năzuința ideală de frumos și adevăr, acel care a îndurat atât de mult pentru a descreși frunțile semenilor săi; acel care ca un neîntrecut „giuvaergiu“ a șlefuit cu meșteșugul artei sale limba și literatura națională, înzestrându-le cu opere neperitoare — marele satiric și dramaturg *I. L. Caragiale*, a închis ochii departe de țară, în propriul său exil din Berlin, în noaptea de 10 Iunie 1912, acum un pătrar de secol.

C. SĂTEANU

## ADNOTĂRI LA I. L. CARAGIALE

1. *Eduard Caudella* fost profesor și director al Conservatorului de Muzică din Iași. Compozitor și autor al mai multor piese muzicale.

2. Vezi în această privință capitolul despre *Eminescu* în volumul „Figuri din Junimea“ de *C. Săteanu*.

3. Vezi textele glumețe ale lui *Iacob Negruzzi* în volumul „Figuri din Junimea“ de *C. Săteanu*.

4. *C. Mamuleanu*, fost societar al Teatrului Național din Iași, căruia unii dintre colegi, îi spuneau pe șleau: Mamă Ileană, de unde susțineau ei, că s'a format numele de Mamuleanu.

5. Vezi „Anuarul Liceului Petru Rareș“ din Piatra Neamț pe 1934—1935, articolul lui *D. Hcgea* „I. L. Caragiale la Piatra-Neamț“ pagina 74.

6. Scrisoarea este publicată în monumentală operă culturală consacrată societății „Junimea“, „Studii și documente literare“, de *I. E. Torouțiu*.

7. Cumnatul lui *Maiorescu* și soțul scriitoarei *Mite Kremnitz*.

8. Comunicată mie de profesorul universitar *Paul Bujor* prieten intim al lui *Caragiale*, *Vlahuță*, *Delavrancea*, *Tony Bacalbașa*, etc.

9. Faptul mi-a fost comunicat de prof. *Traian Bratu*.

10. *Ana Conta Kernbach*, în volumul ei „Boabe de mărgean“.

11. *C. C. Bacalbașa*, în opera sa „București de altădată“.

12. *N. Petrașcu*, în conferința sa „Un Crăciun acum 45 ani“, rostită la microfonul Bucureștii în seara de 27 Decembrie 1936.

13. Această convingere a lui *Paul Zarifopol* despre arta și estetica operii lui *Caragiale*, mi-a fost comunicată de către profesorul și criticul literar *Octav Botez*.

14. Rezumatul acestei frumoase cuvântări ținute la Iași, se găsește în volumul „Orașul Amintirilor“ a d-lui prof, *Eugen Herovanu*.

15. *I. Suchianu*. În volumul „Diverse însemnări și amintiri“. Editura ziarului „Universul“ 1933.

16. Vezi în această privință, capitolul despre *Caragiale* în volumul meu „Carnaval literar“.

27. Volumul „Diverse însemnături și amintiri“ de *I. Suchianu*, pagina 72.



**Prețul Lei 25**